

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญพืชหนึ่งที่สามารถปลูกได้เกือบทุกภาคของประเทศ ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตน้ำตาลและผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคทั้งภายในประเทศและเป็นสินค้าส่งออกเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ เกษตรกรผลิตอ้อยรวมในแต่ละปีอยู่ระหว่าง 40 – 60 ล้านตัน (<http://www.doae.go.th>) นอกจากอ้อยจะใช้ผลิตน้ำตาลและยังพบเกษตรกรปลูกอ้อยเพื่อแปรรูปเป็นน้ำอ้อยด้วย น้ำอ้อยที่ได้จากการแปรรูปส่วนใหญ่จะใช้ในการทำอาหารหลายชนิด เช่น ขนมเทียน ขนมจันอับ ข้าวแต่น เป็นต้น นอกจากนั้นยังใช้ในอุตสาหกรรมการทำซีอิ๊ว เกษตรกรที่ปลูกอ้อยเพื่อทำน้ำอ้อยพบในหลายพื้นที่ รวมถึงที่อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยเพื่อการแปรรูป อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 7 หมู่บ้าน ในพื้นที่ 2 ตำบล คือ บ้านป่าดุ่มโห้ง บ้านห้วยกุ บ้านสันถนน และบ้านคอยใต้ในตำบลป่าดุ่ม และบ้านขวัญประชา บ้านไชยมงคล และบ้านทรายทองในตำบลเขื่อนผาก ทั้งนี้ทั้งเจ็ดหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกัน การทำน้ำอ้อยสืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวไทยใหญ่ ต่อมาลูกหลานได้ยึดถือภูมิปัญญาการทำน้ำอ้อยนี้เป็นอาชีพสืบมาจนถึงปัจจุบัน นับได้ว่าเป็นอาชีพทางเลือกอาชีพหนึ่งที่สามารถทำรายได้ให้แก่ครอบครัว ในด้านเศรษฐกิจ การผลิตน้ำอ้อยของเกษตรกรในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนกว่า 5 ล้านบาท ส่วนในด้านสังคมเกษตรกรไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐานเพื่อเข้าไปหางานทำในเมืองใหญ่ที่อยู่อาศัยกันอย่างแออัด

ในปี พ.ศ. 2544 พบว่ามีเกษตรกรในพื้นที่ปลูกอ้อยทั้งหมดจำนวน 50 ครัวเรือน พื้นที่ 640 ไร่ มีการแปรรูปอ้อย 2 รูปแบบ คือ น้ำอ้อยกวนและน้ำอ้อยผง แต่เนื่องจากราคาน้ำอ้อยถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อ จึงมักถูกกดราคาอยู่เสมอ โดยเฉพาะช่วงกลางฤดูการผลิตที่มีการผลิตน้ำอ้อยมาก เช่นในปี พ.ศ. 2545 ในช่วงต้นฤดูราคาน้ำอ้อยที่คุณภาพดีที่สุดจะอยู่ในเกณฑ์ที่เกษตรกรพอใจคือกิโลกรัมละ 15 บาท จากนั้นราคาน้ำอ้อยก็จะค่อยๆ ลดลงเรื่อยๆ จนถึงกิโลกรัมละ 11 บาทในช่วงกลางฤดู ทำให้เกษตรกรบางรายขาดทุน ขณะนั้นได้มีเกษตรกรในพื้นที่รายหนึ่งได้นำสารโปแตสเซียมคลอไรด์มาใช้กระตุ้นการออกดอกลำไยแล้วสามารถทำรายได้เป็นหลักล้าน จึงทำให้เกษตรกรบางรายเลิกปลูกอ้อยหันมาปลูกลำไยแทน บางรายใช้ที่ดินตนเองปลูกลำไยและไปเช่าที่ปลูกอ้อย เมื่อเจ้าของขายที่จึงไม่มีที่ปลูกอ้อย ทำให้เกษตรกรเริ่มตระหนักถึงปัญหาการตลาด (วิไลวรรณ, 2547)

จากปัญหาด้านการตลาดน้ำอ้อยดังกล่าว ทำให้เกษตรกรมีความต้องการแก้ไขปัญห
 ประกอบกับได้รับคำแนะนำจากอาจารย์วิไลวรรณ แสงวงศ์ อาจารย์โรงเรียนพริ้ววิทยาคมและ
 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยผศ.ดร.อาวรณ์
 โอภาสพัฒนกิจได้เสนอแนะให้ทดลองรวมกลุ่ม เพื่อแก้ไขปัญหาระยะการตลาด จึงเกิดการ
 รวมกลุ่มกันขึ้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2545 โดยสามารถรวบรวมสมาชิกได้ประมาณ 39 คน
 และได้ทดลอง จัดการด้านการตลาด โดยอาจารย์วิไลวรรณได้ให้กลุ่มยืมเงินจำนวน 50,000
 บาทเพื่อทดลองซื้อน้ำอ้อย กลุ่มได้ตกลงกันที่จะซื้อน้ำอ้อยจากสมาชิกกลุ่มในราคาโลกรัมละ
 14 บาท ในทุกระดับคุณภาพ แล้วขายต่อให้พ่อค้าโดยขอกำไรโลกรัมละ 20 สตางค์เข้ากลุ่ม
 แต่สมาชิกไม่ยอมเนื่องจากในขณะนั้น ราคาน้ำอ้อยที่คุณภาพสูงสุดที่พ่อค้ารับซื้อคือโลกรัมละ 15
 บาท สมาชิกจึงขอลาออกจากกลุ่ม การทดลองจัดการด้านการตลาดโดยการรวมกลุ่มจึงหยุดไป
 หลังจากนั้น เกษตรกรบางคนยังมีความสนใจรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหการตลาด
 จึงได้รวบรวมสมาชิกได้ 17 คน โดยต้องการรวมกลุ่มเล็กๆ กันก่อน เพื่อหาแนวทางในการ
 แก้ไขปัญหการตลาด โดยเกษตรกรต้องการตรึงราคาที่เกษตรกรพอใจและคงที่คือโลกรัมละ 15
 บาท ต่อมาจึงเกิดกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิตน้ำอ้อย อำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่ ขึ้นอีก
 ครั้ง จากความพยายามของเกษตรกรข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจทำวิจัยร่วมกับเกษตรกร
 กลุ่มนี้ โดยมี โจทย์วิจัยว่า “สถานการณ์และสภาพปัญหาการตลาดของน้ำอ้อยใน อำเภอพริ้ว
 จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตน้ำอ้อยก่อนและน้ำอ้อยผงเป็น
 เท่าใด และแนวทางแก้ไขปัญหการผลิตและการตลาดน้ำอ้อยของกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิต
 น้ำอ้อย อำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร” ด้วยคาดหวังว่าจะได้แนวทางช่วย
 แก้ไขปัญหการตลาด เพื่อที่เกษตรกรจะสามารถประกอบอาชีพนี้ได้และยังรักษาภูมิปัญญานี้ไว้
 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์และสภาพปัญหาการตลาดของน้ำอ้อยในอำเภอพริ้ว จังหวัด
เชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตน้ำอ้อยก่อนและน้ำอ้อยผง
3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหการผลิตและการตลาดน้ำอ้อยของกลุ่มส่งเสริมการปลูกและ
ผลิตน้ำอ้อย อำเภอพริ้ว จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ผลเชิงวิจัย

- 1.1 ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและข้อมูลการตลาดของน้ำอ้อยและเงือกน้ำที่ทำให้การตลาดเป็นเช่นนั้น
- 1.2 ได้ข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตน้ำอ้อยก้อนและน้ำอ้อยผง
- 1.3 ได้องค์ความรู้ด้านแนวทางแก้ปัญหาการตลาดของคนในกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิตน้ำอ้อย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

2. ผลเชิงพัฒนา

- 2.1 สมาชิกกลุ่มเกิดการเรียนรู้กระบวนการในการแก้ไขปัญหาการตลาดของเกษตรกรในกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิตน้ำอ้อย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 ได้แนวทางพัฒนาการตลาดน้ำอ้อยของกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิตน้ำอ้อย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2546 ถึงเดือนเมษายน 2547 และเดือนพฤศจิกายน 2547 ถึงเดือนมกราคม 2548 รวมระยะเวลา 9 เดือน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

เกษตรกรในพื้นที่ 7 หมู่บ้าน คือบ้านป่าดุ่มโห่ง บ้านห้วยกุ่ม บ้านสันถนน บ้านคอยใต้ ตำบลป่าดุ่ม บ้านขวัญประชา บ้านไชยมงคล บ้านทรายทอง ตำบลเขื่อนผาก อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 50 ครัวเรือนเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และบุคคลอื่นที่สามารถให้ข้อมูลเสริม เช่น พ่อค้าที่มารับซื้อน้ำอ้อยในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่จำนวน 6 คน และชาวบ้านใน 2 ตำบลดังกล่าว เป็นต้น

นิยามศัพท์

น้ำอ้อย หมายถึง น้ำอ้อยที่อยู่ในรูปของแข็งสีน้ำตาล อยู่ในรูปก้อนหรือผง ที่เรียกว่า “น้ำอ้อยก้อน” หรือ “น้ำอ้อยผง” ซึ่งผ่านกระบวนการที่นำน้ำอ้อยที่หีบได้มาแปรรูปโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การตลาด หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้น้ำอ้อยจากเกษตรกรใน อำเภอพร้าว จังหวัด เชียงใหม่ ไปถึงมือผู้บริโภคสุดท้าย ตามที่ผู้บริโภคต้องการ

เงื่อนไข หมายถึง สิ่งที่ทำให้การตลาดน้ำอ้อยต้องขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง

พ่อค้าท้องถิ่น หมายถึง พ่อค้าที่อาศัยอยู่ในอำเภอพร้าว ซึ่งมีทั้งพ่อค้าในหมู่บ้านและต่าง หมู่บ้าน

พ่อค้าต่างถิ่น หมายถึง พ่อค้าที่มาจากต่างอำเภอหรือต่างจังหวัด

กระบวนการ หมายถึง วิธีการหรือขั้นตอนในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาการตลาดของกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิตน้ำอ้อย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

ต้นทุน หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการผลิตน้ำอ้อยทั้งที่ได้ใช้จ่ายเป็นต้นทุนและที่ไม่ได้เป็น ต้นทุน

ผลตอบแทน หมายถึง รายได้สุทธิของเกษตรกรในการผลิตน้ำอ้อย

แนวทาง หมายถึง แนวทางการแก้ไขปัญหาการตลาดของกลุ่มส่งเสริมการปลูกและผลิต น้ำอ้อย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่ม หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกและแปรรูปน้ำอ้อย โดยใช้ชื่อ “กลุ่มส่งเสริม การปลูกและผลิตน้ำอ้อย อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่”